

*” Liikasen elämäntyö kertoo hänen
ajatusmaailmastaan. Hän oli sorrettujen
kansojen ja vähäosaisten puolesta
vallanpitäjiä vastaan. ”*

Herman Liikanen - torpparin poika Ristiinasta

Lukijalle

Otsikko kertoo lyhyesti, kuka Herman Liikanen oli, mutta hän oli paljon muutakin elinaikanaan (1835–1926). Otsikko on vastaus muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

Kuka Liikasista on Garibaldino Finlandese?

Kuka Liikasista on tavannut Ruotsin kuninkaan Kaarle XV:n ja prinssi Oskarin?

Kenelle suomalaiselle on pystytetty Italiaan marmorinen patsas, jonka alkuperäinen kipsinen malli on Sotamuseossa?

Kuka Liikasista on ylennetty Tanskassa luutnantiksi?

Kuka on ollut Suomen Hypoteekkiyhdistyksen palveluksessa lähes 50 vuotta?

Kenestä on tehty kesäteatteriesitys Ristiinaan 1991?

Kuka suomalainen sai Tanskasta sodassa haavoittuunaan invalidieläkettä kuolemaansa saakka?

Kenestä tehty muistoreliefi on Ristiinassa, Kuhmalahdella ja Helsingissä?

Kenet nimettiin Liikasten sukuseuran perinnehenkilöksi 1999?

Kenestä suomalaisesta tuli tanskalaisen Dannebrogin ritarikunnan ritari jo vuonna 1864?

Kuka suomalainen istui Tanskan kuninkaan Kristian X:n vieressä päivällisellä 1914?

Kuka oli Helsingin Suomalaisen Klubin ensimmäinen kunniajäsen?

Tässä artikkelissa kerrotaan Herman Liikasta, hänen pitkästä elämästään ja häneen liittyvistä tapahtumista hänen kuolemansa jälkeen. Aikaisemmin hänestä on kirjoitettu paljon, kuten lähteet kirjoituksen lopussa osoittavat. Se todistaa, että Herman Liikanen on ollut ihmisiä kiinnostava persoona ja kiinnostus tuntuu jatkuvan.

Lapsuus ja nuoruus

Herman Liikanen syntyi Ristiinassa Ponnin torpassa 13. päivänä toukokuuta 1835 eli samana vuonna kuin Lönnrotin ns. *Vanha Kalevala* ilmestyi. Elettiin Suomen suuriruhtinaskunnan aikaa, suuriruhtinaana oli keisari Nikolai I. Hermanin isä oli torppari ja haudankaivaja Otto Liikanen, joka oli syntynyt 2.6.1801 Ristiinassa. Äiti oli torpparintytär, käsityön ja kudontataidon opettajatar Leena Hänninen, joka

Harri Liikanen

oli syntynyt Kangasniemellä 2.6.1800. Hermanilla oli vanhempi veli ja sisar ja kaksi nuorempaa veljeä ja yksi nuorempi sisar. Herman sai äitipuolen 13.12.1869, kun oma äiti kuoli 17.3.1869.

Äiti Leena oli ruotsinkielentaitoinen, sillä hän oli ollut nuorena ruotsinkielisessä Närpiössä Benvikin kartanossa toimineessa pellavankehruu-kutomakoulussa kolme vuotta oppilaana ja oppi kielen siellä. Suomen Talousseura maksoi opettajakoulutuksen (lärarinna för vävnad och spinneri). Luonnollisesti äiti opetti ruotsia myös lapsilleen. Hänen kerrotaan hankkineen pikku-Hermanille ruotsinkielisen aapisen, jota sitten luettiin suomenkielisen aapisen ohessa. Näin Herman oppi ruotsin kielen, josta hänelle oli myöhemmin paljon hyötyä.

Herman opiskeli Mikkelin ala-alkeiskoulussa vuosina 1849–1850. Sen jälkeen hän jatkoi opiskelua yksityisesti paikallisen rovastin Adolf Emerik Olsonin johdolla. Tavoitteena oli saada ylioppilastutkinto suoritetuksi, ja siksi Liikanen myöhemmin siirtyi Helsinkiin Robert Erik Laguksen kuuluisaan yksityiskymnaasiin, mutta ruotsinkielistä ylioppilastutkintoa hän ei läpäissyt. Hän reputti venäjässä, mutta tarinan mukaan otti tuloksen vastaan tynesti. Oli vain todennut, että Venäjä tappoi. Tämä lausahdus saattoi olla merkki siitä, että Herman ajatteli jo silloin suomalaisuutta, ja sitä vahvistaa myöhemmin se, että hän toimi aktiivisesti suomalaisuusliikkeessä.

Herman halusi epäonnistuneiden ylioppilaskirjoitusten jälkeen kuitenkin edetä elämässään sääty-yhteiskunnassa, ja kun akateeminen ura oli mahdoton, hän lähti sotilasuralle, jota myös arvostettiin. Tähän varmaan vaikutti osaltaan sekin, että Krimin sota oli juuri alkanut 1853 ja hän halusi mennä tekemään historiaa, joka oli hänen mieliharrastuksensa.

Herman hyväksyttiin 1854 aliupseeriksi 1. Turun tarkkampusjapataljoonan Halikon komppaniaan. Seuraavana vuonna maaliskuussa hän siirtyi 4. Kuopion tarkkampusjapataljoonaan ja osallistui sen mukana Haminan puolustukseen heinäkuussa 1855. Taistelu oli osa Suomen rannikolle ulottunutta Oolanin sotaa. Se taas liittyi Krimin sotaan, joka käytiin Venäjän sekä Osmanivaltakunnan, Britannian, Ranskan ja Sardinian muodostaman liittouman välillä vuosina 1853–1856.

Herman Liikanen osoittautui urhoolliseksi sotilaksi, mistä syystä eversti W. Tavastjerna luovutti hänelle Keisarillisen Pyhän Andreaksen ritarikunnan mitalin. Luovutustodistukseen Tavastjerna oli kirjoittanut ranskaksi: ”Hän on kunnostautunut joka tilanteessa urheutensa ja päättäväisen luonteensa ansiosta. Tunnuksiseksi tästä hänelle on myönnetty Pyhän Andreaksen ritarikunnan mitali. Älykkyytensä, ahkeruutensa ja hyvän käytöksensä avulla hän on voittanut upseeriensa kunnioituksen ja toveriensa ystävyiden.”

Liikanen joutui kuitenkin luopumaan tehtävästään jo elokuussa 1855 sairastelun vuoksi. Hän palasi siviiliin ja työskenteli mm. maanjako-oikeuden sihteerinä Mikkelissä, kruununmakasiinin hoitajana Helsingissä ja kotiopettajana tohtori J. E. Schwindtin ja pastori E. W. Strengin perheissä Räisälässä ja pastori Fröbergin perheessä Hiitolassa. Herman seurasi aikaansa ja maailman menoa aktiivisesti ja aloitti myös sanomalehtiin kirjoittelun jo varhain. Yhteiskunnalliset asiat kiinnostivat häntä.

Vapaustaistelijana Italiassa

Herman Liikanen oli tavallista paremmin selvillä maailman asioista. Tiedon hankkimista helpotti lapsena opittu ruotsin kieli ja toimiminen kotiopettajana sivistyneissä perheissä, joissa hänellä oli mahdollisuus lukea lehtiä ja keskustella asioista. Italia kiinnosti häntä nyt erityisesti, sillä siellä oli menossa itsenäisyystaistelu. Hän päätti lähteä sinne liittyäkseen vapaaehtoisena kenraali Giuseppe Garibaldin joukkoihin, jotka taistelivat Italian yhdistämisen puolesta.

Matka suuntautui Hiitolasta Ruotsin kautta Saksaan ja sieltä Sveitsin kautta Pohjois-Italiaan. Vaikka Liikanen oli kielitaidoton, hän onnistui liittymään lokakuun lopulla 1861 Garibaldin taistelutoverin kenraali Istvan Türrin johtamaan unkarilaislegioonaan, jonka tarkoituksena oli hyökätä Itävallan hallitsemaan Unkariin sen vapauttamiseksi. Tämä hanke ei kuitenkaan toteutunut ja legioona hajosi 1862. Ennen sitä Liikanen pääsi kuitenkin taistelemaan rosvo- ja partisaanijoukkoja vastaan asukkaiden suojelemiseksi. Herman palasi kauppalaivalla Suomeen lokakuussa 1862. Paluun jälkeen Liikanen oli Viaporin linnoituksen komentajan eversti V. Theslöfin palveluksessa.

Garibaldin joukoissa palveli myös toinen suomalainen Carl August Weurlander, joka yleni luutnantiksi, mutta jota ei tunneta yhtä hyvin kuin Herman Liikasta. Ilmeisesti nämä suomalaiset eivät tavanneet toisiaan Italiassa, vaikka Weurlander tuli syyskesällä 1862 samaan Türrin joukkoon, mistä Liikanen lähti.

Italian 100-vuotisjuhliin liittyen Giuseppe Garibaldia avustanut Herman Liikanen, *Garibaldino Finlandese* sai Italiaan marmorisen patsaan, joka paljastettiin 1.7.1961. Se sijaitsee Roomassa Gianicolo-puistossa, joka perustettiin Giuseppe Garibaldin kunniaksi vuonna 1880. Patsaan lähellä on Garibaldin ratsastajapatsas ja Villa Lante, missä toimii nykyään mm. Suomen kulttuuri-instituutti. Paljastustilaisuuteen osallistuivat muun muassa Suomen suurlähettiläs Asko Ivalo, instituutin johtaja, antiikintutkija Veikko Väänänen ja antiikki- ja taidearteiden viraston johtaja Coriolano Belloni. Patsaan oli veistänyt firenzeläinen Bino Bini ystävänsä professori Roberto Wisin kustantamana. Wis luovutti patsaan kipsisen alkuperäismallin Sotamuseolle sen avajaispäivänä 27.4.1962.

Kesällä 1984 patsas tuhoutui, kun varkaat rikkoivat sen epäonnistuttuaan instituuttiin tunkeutumisessa. Vuonna 1986 Suomen Hypoteekkiyhdistys teki päätöksen kustantaa marmorisen patsaan uudelleen teettämisen, koska Herman oli ollut yhdistyksen palveluksessa. Vuonna 2009 Liikasten sukuseura lähetti Suomen suurlähetystölle toivomuksen, että patsaan tekstiä parannettaisiin. Suurlähettiläs lupasi pitää yhteyttä Rooman viranomaisiin, että patsas pidettäisiin kunnossa. Moni suomalainen on tuonut sukuseuralle terveisiä Roomasta, kun ovat löytäneet sieltä yllättäen Herman Liikasen patsaan.

Herman Liikasen patsas Roomassa. Kuva Anna-Liisa Liikanen.

*Luutnantti Herman Liikanen.
Kuva Pekka Saarenmaan kokoelma.*

Osallistuminen sotaan Tanskassa

Herman Liikanen ei ehtinyt olla kauan kotona Suomessa, kun hänen teki mieli lähteä taas vapaustaisteluun. Kun Preussin ja Tanskan välille syttyi 1864 noin viisi kuukautta kestänyt sota Schleswig–Holsteinin alueen omistuksesta, Liikanen oli 11 suomalaisen vapaaehtoisen ryhmässä, joka lähti taistelemaan tanskalaisten puolella. Valtiopäivämies Ernst Linder järjesti rahankeräyksen ystävänsä matkan hyväksi.

Liikanen saapui Tukholmaan 27.2.1864 ja majoittui ystävänsä luo. Sitten hän meni tervehtimään suomalaista Emil von Qvantenia, tunnettua runoilijaa ja poliitikkoa, joka oli tuohon aikaan Kaarle XV:n yksityiskirjaston hoitaja ja järjesti Hermanille kuninkaan tapaamisen. Von Qvanten oli täysillä mukana poliittisen skandinavismin viimeisessä yrityksessä yhdistää Pohjolan kolme valtakuntaa sekä Suomi yhteiseksi poliittiseksi unioniksi. Hän oli julkaissut 1855 poliittisen pamfletin *Fennomani och skandinavism*, jossa hän vaati Suomen erottamista Venäjältä ja asettui kannattamaan ajatusta suomalais-skandinaavisesta liittovaltiosta. Koska von Qvanten ei ollut kotona, Liikanen meni sen sijaan R. Estlanderin luo Hotelli Rydbergiin ja luki siellä ruotsalaisia lehtiä, jotka muutamalla rivillä olivat huomioineet hänen persoonansa ja hankkeensa. 29.2. hän tapasi suomalaiset professori Nordensköldin ja von Qvantenin.

Audienssi kuninkaan luo toteutui 2.3.1864. Samalla Herman Liikanen tapasi kruununprinssin, sittemmin Oskar II:n. Tämä kyseli Liikaselta hyvin tarkasti Suomen oloista. Samana päivänä Liikanen kävi myös valtionarkistonhoitaja, professori Nordströmin luona. Seuraavana päivänä hän matkusti pois Tukholmasta ja sai matkaseuraa professori Santessonista. On selvästi nähtävissä, että Liikanen sai Tukholmassa suurempaa huomiota kuin muut vapaaehtoiset. Hän pääsi tapaamaan tärkeitä henkilöitä ja keskustelemaan heidän kanssaan.

Liikanen osallistui 3. Jalkaväkirykmentin kersanttina huhtikuussa 1864 Dybbølin taisteluun, missä preussilaiset hyökkäsivät Dybbølin linnoitukseen Alsin saaren länsipuolella Jyllannissa ja valtasivat sen. Preussilla oli tässä taistelussa 37 000 miestä ja Tanskalla 5 000 rintamassa ja 6 000 takana. Hyökkäystä edelsi tehokas tykistötuli. Osapuolten yhteiset tappiot olivat yli 3 000 miestä. Liikanen haavoittui 18.4. vaikeasti oikeaan jalkaan, kun luoti lävisti reiden ja raapaisi säärtä. Toipuminen kesti pitkään.

Toukokuun 18. päivänä 1864 Liikanen ylennettiin Tanskan kuninkaallisen armeijan luutnantiksi (second lieutenant). Tämän lisäksi hänestä tehtiin marraskuun 11. päivänä Dannebrogin ritarikunnan 3. luokan ritari ja hän sai kunniamerkkinä ritariristin. Hän sai luvan kantaa merkkiä hänellä jo olleen venäläisen kunniamerkin rinnalla.

Toivuttuaan haavoittumisesta liikuntakykyiseksi Liikanen erosi armeijasta 18.3.1865 ja palasi kotiin ”Grefwe Berg”-nimisellä höyrylaivalla. Näin hän ehti kokemaan Suomen pahat nälkävuodet 1866–1868. Hermanin osallistuminen sotaan, haavoittuminen, toipuminen ja paluu saivat runsaasti huomiota sen ajan tiedotusvälineissä.

Muut Tanskan sotaan osallistuneet suomalaiset olivat aliluutnantti O.H. Carlsson, aliluutnantti R. Estlander, aliluutnantti A. Sannmark, J.W. Boxberg, kersantti E.H. Dahlroos, korpraali J.M. Elenius, sotamiehet H. Forsell, J.M. Roos, F. Saxbeg ja R. Söderlund.

Yksi Liikasen elämän kohokohdista oli hänen osallistumisensa Dybbølin taistelun 50-vuotisjuhlaan Kööpenhaminassa 17.–20.4.1914 ainoana suomalaisista vapaaehtoisista. Ennen juhlaa, 15.2.1914 hänelle oli myönnetty Tanskan valtion invalidieläke, jota hän nautti kuolemaansa saakka. Aluksi eläke oli 100 Tanskan kruunua, myöhemmin sitä korotettiin 344 kruunuun. Tanskassa muistojuhla teki Liikaseen syvän vaikutuksen. Samoin vaikutti se erittäin ystävällinen huomio ja huomaavaisuus, jota hänelle osoitettiin.

Sotaveteraanien juhlakulkue oli suurenmoinen, kirjoittaa eräs sanomalehti. Kadut olivat tungokseen asti täynnä Tanskan lippuja huiskuttelevia ihmisiä. Soittokunta johti veteraanien kulkuetta viemään seppeleitä ja kukkia 1864 kaatuneiden aseveljien haudoille. Tanskan kuningas Kristian X tervehti sotaveteraaneja, myös Herman Liikasta. Charlottenborgin kahvitilaisuudessa Liikanen tapasi vanhan aseveikkonsa kapteeni Breumin. Oli juhlanäytäntöjä kuninkaallisessa teatterissa, konsertteja, illallisia ja Kööpenhaminan kaupungin juhlavastaanotto. Kenraali Glahn-vainajan tyttäret Paula von Dockum ja Elisabeth Horn toivat hänelle ruusuja, meriupseeriklubi järjesti erityisen päivällisen kolmelle ruotsalaiselle ja suomalaiselle Liikaselle. Myös Tanskan kuningas kutsui Liikasen luokseen päivälliselle. Liikanen sai kunnian istua kuninkaan vasemmalla puolella vastassaan kuningatar ja keskustella kumpaisenkin kanssa. Juhlassa Liikaselle luovutettiin hopeinen Dannebrog-miesten kunniamerkki, joka on perustettu 1808 Dannebrog-ritarimerkkien yhteyteen.

Vapaaehtoisia suomalaisia ei unohdettu tänäkään jälkeen. Vielä 1980-luvulla näitä sotilaita muistettiin Tanskassa tilaisuudessa, johon osallistui Suomesta puolustusvoimain komentaja kenraali Lauri Sutela.

Töissä Hypoteekkiyhdistyksessä

Pian paluunsa jälkeen 1.12.1865 Herman Liikanen pääsi töihin Suomen Hypoteekkiyhdistykseen (luottolaitos), jossa työkielenä oli ruotsi. Se ei ollut hänen unelmatyöpaikkansa, sillä hän oli ajatellut mennä rautateille, mutta huonon terveytensä takia hän valitsi Hypoteekkiyhdistyksen. Hän toimi siellä kirjanpitäjänä ja erosi vasta 79-vuotiaana, eli työrupeama kesti peräti 49 vuotta. Pitkään työsuhteeseen vaikutti varmaan se, että hän oli edelleen poikamies ja tarvitsi palkkaa elämiseensä. Tanskan eläke ei ollut suuri ja Suomessa eläketurvaa ei ollut. Liikasen arkistossa on kirje, jossa hän pyytää vuonna 1871 palkkansa kaksinkertaistamista 4000 mk:aan vuodessa. Kirjeet eivät kerro, onnistuiko hän saamaan korotusta, mutta vuonna 1882 palkka oli 2 600 mk. Liikasesta pidettiin työntekijänä, koska hän oli uuttera, tunnollinen ja kiintynyt työtehtäviinsä. Hypoteekkiyhdistyksen tiloissa yksi huone on nimetty Hermanni-saliksi.

Yhteiskunnallinen toiminta

Liikasen elämäntyö sellaisenaan kertoo hänen ajatusmaailmastaan. Hän oli sorrettujen kansojen ja vähäosaisten puolesta vallanpitäjiä vastaan. Hän seurasi maailman tapahtumia lehtiä lukemalla ja keskustelemalla sivistyneistön kanssa. Hän oli aktiivinen ja pyrki vaikuttamaan eri kanavia pitkin. Hän oli edistyksellinen ja loi ympärilleen hyvin laajan sosiaalisen verkoston. Palattuuan Italiasta hänen kerrotaan istuneen kuuntelemassa valtiopäiviä, ja siellä hän tapasi valtiopäivämiehiä ja keskusteli heidän kanssaan. Hän tutustui mm. valtiopäivämies Ernst Linderiin, joka oli tilanomistaja ja *Päivättären* päätoimittaja. Liikanen kirjoittikin sitten *Päivättäreen* ja *Suomettareen*. Hän ei käyttänyt omaa nimeään kirjoituksiinsa, vaan korvasi sen nimimerkillä L–n. Erityisesti Tanskan sodan jälkeen hän toimi aktiivisesti suomalaisuusliikkeessä, mikä oli sopusoinnussa hänen aikaisemman toimintansa kanssa. Hän piti yhteyttä Italiassa, Tanskassa ja Ruotsissa oleviin ystäviinsä. Säilyneistä kirjeistä päätellen hänellä ei ollut mitään yhteyksiä Venäjälle. Hän ei pitänyt siitä, että veljenpoika, joka oli ollut upseeri Venäjän armeijassa, meni naimisiin venäläisen kanssa.

Liikanen tutustui ja ystäväystyi Hypoteekkiyhdistyksessä myös J.V. Snellmaniin, joka oli sen toimitusjohtajana 1869–1881. Snellmanin kanssa oli hedelmällistä puhua mm. skandinavismista ja suomalaisuudesta. Suomalaisuusliikkeessä Liikanen hyödynsi luomaansa sosiaalista verkostoa. Siihen kuuluivat lehdistö, Kansanvalistusseura, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Suomalaisen teatterin tukiyhdistys, Akateeminen lukuyhdistys, Suomen Historiallinen seura, Pikakirjoittajayhdistys, Suomalais-Ugrilainen seura ja Kansanvalistusseura. Liikasen kantapaikaksi muodostui Helsingin Suomalainen Klubi, jonka ensimmäiseksi kunniajäseneksi hänet valittiin 1921. Liikasen aloitteesta klubilaiset perustivat Suomalaisen Kansakoulun Ystävien yhdistyksen.

Herman Liikanen hänen kunniaakseen järjestetyssä juhlakokouksessa Helsingin Suomalaisella klubilla 5.5.1914. Kuva Suomalaisen Klubin kokoelma.

Elämän ehto

Eläkkeelle päästyään 79-vuotias Herman eli vielä 12 vuotta, jona aikana hän vieraili usein sisarustensa ja heidän lastensa perheissä Hietasissa, Jaalassa, Kuhmalahdella, Hirvensalmella ja Loviisassa. Herman oli sukurakas. Hän tuki sisaruksiaan ja heidän lapsiaan ja ystäviään avokätisesti siinä, missä pystyi.

Suomen itsenäistymistaistelua Liikanen seurasi tarkasti, mutta korkean ikänsä vuoksi hän ei siihen osallistunut. Pitkäaikainen haave itsenäisestä Suomesta kuitenkin toteutui. Hietaseen Herman sai luutnantti Liikaselke osoitetun sähkösanoman, joka oli päivätty 6.4.1918 Päämajassa. Siinä hänelle ilmoitettiin, että Suomen armeijan ensimmäinen suuri voitto on saavutettu. Tampereen punainen varusväki on antautunut.

Ollessaan vierailulla sisarensa pojan kirkkoherra Knut Saarenmaan luona Kuhmalahden pappilas-
sa vuonna 1924 Herman Liikanen sairastui ja halvaantui. Saarenmaat hoitivat häntä, mutta kaksi vuot-
ta myöhemmin Herman kuoli.

Herman Liikanen, torpparin poika, saatettiin viimeiselle matkalle 21.4.1926 hyvin arvokkaasti soti-
laallisin kunnianosoituksin. *Uusi Suomi* kirjoitti tapahtumasta seuraavana päivänä etusivullaan hyvin
yksityiskohtaisesti:

Sotilaallisin kunnianosoituksin kätettiin eilen Helsingin uudella hautausmaalla isänmaan po-
veen Suomen vanhimman soturin, tunnetun vapaustaistelijan, luutnantti Herman Liikasen maal-
linen tomu.

Hautaustilaisuus muodostui vaikuttavaksi sotilaalliseksi surujuhlaaksi. Vanhan hautausmaan kap-
peli, missä korokkeella lepäsi arkussaan paljon kokeneen soturivanhuksen ruumis, oli koristel-
tu kukin ja köynnöksin. Kappelista hautausmaan portille muodosti kunniakujanteen Valkoisen
kaartin komppania, joka soittokuntineen oli saapunut saattamaan iäkästä soturia hänen viimei-
selle matkalleen. Paitsi vainajan lähimpiä sukulaisia, nähtiin saattajain joukossa ulkoministeri
Setälä, puolustusministeri Hjelmmman ja Italian täällä olevat lähettiläät ja sotilasiamiehet, Un-
karin hallituksen edustaja, konsuli A. Niklander, Suomen armeijan edustajat, sotaväen päällikkö,
kenraali Wilkama, kenraali Åkerman, eversti Procopé, everstil. von Kraemer ja laivaston komenta-
ja Schwanck ja luutnantti Holmberg. Hautaustilaisuuteen oli myös saapunut useiden kotimaisten
järjestöjen edustajat sekä vainajan helsinkiläisiä ystäviä ja tuttavvia.

Koraalin jälkeen, joka esitettiin uruilla, lauloi tilapäinen Laulu-Miehistä kokoonpantu kuoro mais-
teri Hugo Holmströmin johdolla ”Mä kuljen kohti kuolemaa” ja ”Sotarukouksen”, jonka jälkeen
urut esittivät hautausvirren. Sen sävelten hiljaa kaikuessa astui ruumisarkun ääreen vainajan si-
sarenpoika, kirkkoherra Knut Saarenmaa, joka toimitti ruumiin siunauksen puhuen Hebrealais-
kirjeen 9 luv. 27 värssyn sanojen johdolla: Ihmisille on määrätty, että heidän on kerran kuolemi-
nen.” Ruumispuheessaan kirkkoherra Saarenmaa johti mieliin soturivainajan jaloja luonteen-
ominaisuuksia, miten hän oli aina auttavainen ja avulias kaikille sekä erikoisesti hänen rakkaut-
taan kaikkea suomalaista kohtaan.

Sotilassoittokunnan soittaessa Chopinin ”Surumarssia” kantoivat vainajan ruumiin kappelista
hautausmaan portilla odottaviin ruumisvaunuihin kapteeni Peltonen - kapteeniluutnantti Rani-
nen, varatuomari Auli Markkula – kamreeri O. Kilpinen, tohtori L. Harmaja - metsänhoitaja W. Ja-
lava ja ent. lääninsihteeri V. Selinheimo – tohtori Arvi Vartiovaara.

Uudella hautausmaalla, jonne vainajalle oli valmistettu viimeinen leposija, muodosti Valkoisen
kaartin komppania pääkäytävältä haudalle kunniakujanteen, jota myöten edellä mainitut henki-

löt, haudan lähistölle sijoittautuneen soittokunnan soittaessa ”Hymniä” kantoivat ruumiin hau-
taan. Vainajaa hautaan laskettaessa ampui sotilasosasto kunnialaukauksia.

Kun hauta oli tilapäisesti peitetty, alkoi seppeleiden laskeminen. Ensimmäisenä laski seppeleensä
kirkkoherra K. Saarenmaa. Kun vainajan lähimmät sukulaiset olivat laskeneet seppeleensä, astui-
vat haudan partaalle Tanskan täällä oleva ministeri Lerche ja laivastoattashea Pontoppidan. Lyhy-
essä puheessaan ministeri Lerche esitti Tanskan kansan kiitollisuuden sen puolesta taistelleelle so-
turille ja laski Tanskan kuninkaan seppeleen, jonka jälkeen soittokunta soitti ”Kong Christianin”.
”Marcia realen” sävelten kaikuessa laski Italian kuninkaan seppeleen Garibaldin aikaiselle sankarille
Italian täällä oleva ministeri, markiisi Palernó, joka kiitti vainajaa niistä teoista, joita hän oli
suorittanut Garibaldin joukoissa.

Unkarin hallituksen puolesta laski konsuli Niklander seppeleen ”pienien kansojen vapaustaistelijalle”.
Suomen puolustuslaitoksen seppeleen laskivat ministeri Hjelmmman ja kenraali Wilkama ”Suomen
entisen ruotuväen riveissä palvelleen sotilaan ja vapaustaistelijan muistoa kunnioittaen”. Ministe-
rin laskiessa seppeleen soitettiin Porilaisten marssi.

Hypoteekkiyhdistyksen puolesta laski seppeleen varatuomari Auli Markkula, joka lyhyessä puhees-
saan muisteli vainajan toimintaa yhdistyksen palveluksessa, miten hän aina oli työssään utterta,
tunnollinen ja kiintynyt virkatehtäviinsä sekä samalla esitti toveripiirin kaipauksen.

Suomalaisen klubin, jonka kunniajäsen vainaja oli, seppeleen laskivat maisteri Lauri Hendell ja
kamreeri O. Kilpinen. Seppeleen nauhoissa oli kirjoitus ”Vapaustaistelijalle, kansain itsenäisyyden
puolesta vertaan vuodattaneelle, sydänjuuria myöden suomalaiselle hienotunteiselle, ihanteita pal-
voneelle ihmiselle, kunniajäsenelleen – Suomalainen Klubi.

Kadettikoulun seppeleen laskivat haudalle kahdeksanmiehinen lähetystö majuri Nurmion ja kap-
teeni Saastamoisen johdolla.

Lääninsihteeri Selinheimo, kouluneuvos Kohonen ja metsänhoitaja Jalava laskivat seppeleen Suo-
men kansakoulun ystävien puolesta.

Meriupseeriyhdistyksen seppeleen laskivat komentaja Schwanck ja luutnantti Holmberg.

Suojeluskuntain yliesikunnan seppeleen laskivat luutnantti Haapakoski ja luutnantti Haltiavuori.
Sen jälkeen astui haudan partaalle ulkoministeri Setälä, joka laski seppeleen vainajan nuoruus-
den tovereilta Wilhelm ja Karin Thomsenilta, pitäen samalla lyhyen, vaikuttavan puheen vainajan
muistolle. Ministerin rouva Setälä laski haudalle tuoreita kukkia.

Savon seuran seppeleen laski tohtori Harmaja. Edelleen laskivat seppeleen savolainen osakunta,
professori A.V. Streng, esittelijäneuvos Sadeniemi sekä monet muut vainajan muistoa kunnioitta-
vat henkilöt.

*Herman Liikanen viimeisellä matkallaan Vanbasta kappelista Uudelle hautausmaalle.
Kuva Otavan kuva-arkisto.*

Juhlallinen ja vaikuttava hautausilaisuus päättyi sotilassoittokunnan esittämään virteen ”Sun haluus rakas Isäni...”, jonka jälkeen saattajat poistuivat vähitellen haudalta, jättäen vainajan hyvin ansaittuun lepoon.

Helsingin Suomalainen Klubi kustansi hautakiven 1. kunniajäsenensä Herman Liikasen haudalle, joka on hyvin lähellä Eino Leinon hautaa.

Liikasten sukuseura ry:n perinnehenkilö

Sukuseurojen keskusliiton täyttäessä 20 vuotta vuonna 1999 sukuseuroille annettiin mahdollisuus esitellä iltajuhlissa oma perinnehenkilönsä. Liikasten sukuseura päätti lähteä mukaan, kun nyt oli hyvä tilaisuus toimia asian hyväksi. Sopiva perinnehenkilökin löytyi helposti. Perinnehenkilöksi valittiin luutnantti Herman Liikanen, tuo palavasieluisen vapaustaistelija, josta tiedetään paljon ja josta on myös kirjoitettu paljon. Hän on ensimmäinen Liikanen, joka on mainittu tietosanakirjoissa.

Liikasten sukuseuran perinnehenkilö esiteltiin näyttelemällä. Eversti Harri Liikanen oli pukeutunut Tanskan armeijan luutnantin univormua muistuttavaan asuun ja näytteli Hermania jalkavaivaisena. Herman kertoi nykyisyydestään, menneisyydestään ja lopuksi siitä, mitä vanhuudessa tapahtui. Professori emerita Pirkko Liikanen on toimittanut laajasisältöisen CD:n, joka käsittelee Herman Liikasta. Ristiinajuhlaan hänestä oli 1991 tehty kesäteatteriesitys kirjoittajina Sylvi Hyryläinen ja Katri Pulkkinen. Uusintaesitys nähtiin 1995 sukuseuran täyttäessä 10 vuotta.

Liikasten sukuseura teetti kolme Herman Liikasen pronssista muistolaattaa (näköisreliefiä) 2004. Laatat suunnitteli kuvanveistäjä Tauno Ruuska. Yksi laatoista kiinnitettiin syntymäpäitäänsä Ristiinaan kansalaisopiston ulkoseinään 18.7. järjestetyssä juhlassa. Talo on kenraalikuvernööri Yrjö Maunu Sprengtportenin entinen virkatalo Brahelinna, jossa toimi Suomen ensimmäinen sotakoulu, Kadettikoulun edeltäjä. Yksi laatta kiinnitettiin Kuhmalahden Taidepappilan seinään 23.7. järjestetyssä juhlassa. Rakennus on sama, jossa hän kuoli. Kolmas reliefi luovutettiin Helsingissä Suomen Hypoteekkiyhdistykselle 16.8. ja on siellä laitettu Hermanni-salin seinälle. Laattojen rahoitukseen osallistuivat Hypoteekkiyhdistys, Ristiinan kunta, Ristiina-seura ja Kuhmalahden kunta.

Herman Liikasen postimerkki julkaistiin 23.7.2004. Kuvan taustalla on Kuhmalahden pappila. Herman Liikasen kasvot on kuvannut tanskalainen kiertävä valokuvaaja Charles Riis (1837–1915). Charles Riisillä oli valokuvaamo vuosina 1871–1878 Kluuvikadulla Helsingissä, myöhemmin samassa paikassa nimellä Charles Riis & Co:o 1882-1887. Charles Riis palasi Tanskaan, syntymäkaupunkiinsa Kööpenhaminaan, jossa kuoli 1915. Postimerkin suunnitteli ja toteutti Pirkko Liikanen toimiessaan Liikasten sukuseura ry:n tiedottajana. Herman Liikasen muisto elää.

Lähteet

Herman Liikasta on julkaistu paljon kirjoituksia. Hänestä on kirjoitettu jopa seikkailukirjakin (Erkki Saarenmaa: Suomalainen vapaustaistelija). Professori emerita Pirkko Liikanen on toimittanut vuonna 2004 sukuseuralle CD-levyn ”Herman Liikanen, Liikasten sukuseura ry:n perinnehenkilö”, jota tässä kirjoituksessa on käytetty pääasiallisena lähteenä. Levy sisältää lähdeluettelon, joka käsittää noin 60 viitettä. Suurin osa näistä lähteistä on Kansallisarkistossa Herman Liikasen kokoelmassa. Siellä on myös historiallinen kuvakokoelma nro 721.

*CD:n lisäksi lähteinä on käytetty seuraavia:
<http://historianet.fi/sota/eurooppa/dybbolin-taistelu>*

Veli Junttila: Herman Liikanen, vapaustaistelija, Turun Sanomat 4.7.2011

Helena Liikanen: Herman Liikanen ja suomalaisuusliike, Poliittisen historian proseminaariryö

Mikkelin Ilmoituslehti 4.1.1862, s. 3–4

*Herman Liikasen muistolaatta Ristiinassa Brabelinman seinässä.
Kuva Sukuseuran kokoelma.*

